FIL-PRIM'AWLA TAL-QORTI ĊIVILI

(Sede Kostituzzjonali)

IMĦALLEF

ONOR. JOSEPH R. MICALLEF LL.D.

ILLUM, il-Ħamis, 5 ta' Lulju, 2018

Kawża Numru 16 (Kost.)

Rik. Nru. 32/13JRM

Lawrence **ASCIAK** ***sive*** **AXIAQ**

vs

L-AVUKAT ĠENERALI u l-Kummissarju tal-Pulizija

Il-Qorti:

Rat ir-Rikors imressaq fil-11 ta' April, 2013, li bih u għar-raġunijiet hemm imfissra, ir-rikorrent talab li din il-Qorti (1) ssib li l-intimati jaħtu li tawh trattament inuman u degradanti bi ksur tal-artikolu 3 tal-Konvenzjoni (Ewropeja) għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fundamentali (aktar 'il quddiem imsejħa "il-Konvenzjoni") u tal-artikolu 36 tal-

Kostituzzjoni tar-Repubblika ta' Malta (aktar 'il quddiem imsejħa "il-Kostituzzjoni") li minħabba fih huwa spiċċa biex ta lill-Pulizija stqarrija inkriminanti; (2) issib li ġarrab ksur tal-imsemmija artikolu 3 tal-Konvenzjoni u l-artikolu 36 tal-Kostituzzjoni bil-fatt li l-Qorti tal-Appell Kriminali naqset li tordna investigazzjoni dwar l-allegazzjonijiet tiegħu li ngħata tali trattament; (3) issib li ġarrab ksur tal-jedd tiegħu taħt l-artikolu 6 tal-Konvenzjoni u l-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni meta fil-proċeduri kriminali mnedija kontrih intużat bi prova l-imsemmija stqarrija li hu kien ta lill-Pulizija bla ma tħalla jkun mgħejjun minn avukat; (4) issib li s-sentenza mogħtija mill-Qorti Kriminali fit-2 ta' Ġunju, 2000, kif konfermata mill-Qorti tal-Appell Kriminali fis-27 ta' Marzu, 2003, ma tiswiex u hija mingħajr effett; (5) issib li l-istqarrija li huwa ta lill-Pulizija meta ma kienx mgħejjun minn avukat ma tiswiex, ukoll minħabba l-fatt li huwa għamilha wara wegħda li saret mill-Pulizija; (6) issib li huwa ġarrab ksur tal-jedd tiegħu mħares mill-artikolu 39(1)(f) tal-Kostituzzjoni u mill-artikolu 6 tal-Konvenzjoni meta nżamm arrestat minkejja li l-Pulizija ma kellhiex suspett raġonevoli fuqu skond il-liġi; (7) issib li ġarrab ksur tal-jedd tiegħu taħt l-artikolu 39(2) tal-Kostituzzjoni u l-artikolu 6 tal-Konvenzjoni dan minħabba li l-Pulizija naqset li tgħarrfu bir-raġuni tal-arrest tiegħu kemm dam miżmum minnhom; (8) issib li ġarrab ksur tal-jedd tiegħu imħares fl-artikolu 34(2) tal-Kostituzzjoni meta l-Pulizija naqset li tgħarrfu li huwa kellu jedd li jibqa' sieket waqt li kienu qegħdin jinterrogawh u li dak li jgħidilhom sata' jinġab bħala prova kontrih; (9) issib li ma kellux smigħ xieraq quddiem il-Qorti Kriminali waqt il-Ġuri tiegħu minħabba "żbalji grossolani" mwettqa min-naħa ta' dik l-istess Qorti; (10) issib li ġarrab ksur tal-jedd fundamentali tiegħu meta l-Qorti Kriminali tat lill-ġurija x'tifhem li setgħet tislet inferenza ta' ħtija mis-skiet tiegħu waqt li kien interrogat mill-Pulizija; (11) issib li ġarrab ksur tal-jedd tiegħu għal smigħ xieraq kif imħares taħt l-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u l-artikolu 6 tal-Konvenzjoni meta l-Qorti Kriminali tat "diversi direzzjonijiet lil Ġurija li huma direttament kontra l-ġurisprudenza u d-duttrina nostrana"; u (12) biex tikkundanna lill-intimati jħallsuh kumpens fi flus, kif il-Qorti jidhrilha xieraq, biex, għall-finijiet tal-artikolu 35(4)[1] tal-Kostituzzjoni, jagħmel tajjeb għall-ksur tal-jeddijiet li ikkawżawlu;

Rat id-degriet tagħha tat-12 ta' April, 2013, li bih qiegħdet ir-rikors għas-smigħ tal-24 ta' April, 2013, u ordnat in-notifika lill-intimati;

Rat it-Tweġiba mressqa mill-intimati fl-24 ta' April, 2013, li biha laqgħu għall-azzjoni tar-rikorrent billi, għar-raġunijiet hemm imfissra, ċaħdu li r-rikorrent ġarrab xi ksur ta' xi wieħed mill-jeddijiet fundamentali tiegħu taħt l-artikoli 36 u 39 tal-Kostituzzjoni jew l-artikoli 3 u 6 tal-Konvenzjoni. Huma jgħidu li r-

[1] *Recte* 34(4) Kost.

rikorrent għadda minn proċess sħiħ f'żewġ istanzi u qatt ma lmenta mill-fatt li kien hemm xi nuqqas ta' siwi tal-istqarrija li huwa kien ta lill-Pulizija li tmur lura għal Ottubru tal-1992, u lanqas li ma kienx mgħejjun minn avukat meta kien arrestat u interrogat; hekk ukoll, huwa qatt ma lmenta dwar it-trattament li kien ingħata waqt li nżamm arrestat. Jirrimarkaw li kien biss wara bosta snin li ntemm il-proċess kontrih b'sentenzi li saru ġudikat li r-rikorrent tħajjar iqajjem il-kwestjoni tal-ksur tal-jeddijiet fundamentali tiegħu b'din il-kawża tallum. Jisħqu li ma huwiex minnu li hu kien imġiegħel jagħmel l-istqarrija lill-Pulizija b'xi theddid jew għaliex sata' kien imwebbel minnhom biex jagħmilha b'xi mod partikolari. Jgħidu wkoll li l-fatt li r-rikorrent ta stqarrija bla ma kien kellem avukat ma jġibx, waħdu, ksur tal-jedd tiegħu għal smigħ xieraq, ladarba l-Pulizija kellha provi oħrajn tajbin biżżejjed biex bihom setgħet tipprova x-xiljiet kontra r-rikorrent, minbarra li din iċ-ċirkostanza tan-nuqqas ta' aċċess għal avukat f'dak l-istadju bikri tal-istħarriġ trid tittieħed fil-qafas sħiħ tal-proċeduri kriminali li tnedew kontra r-rikorrent u li wasslu biex instab ħati tal-akkużi mressqa kontrih. Jiċħdu bil-qawwa li r-rikorrent ġarrab trattament inuman jew degradanti f'xi waqt meta kien inżamm taħt arrest jew li nżamm f'post mhux xieraq. Jiċħdu wkoll li l-Qorti Kriminali wettqet żbalji proċedurali li jwasslu biex ċaħħdu lir-rikorrent minn smigħ xieraq u jisħqu li l-Qorti tal-Appell Kriminali kienet stħarrġet dan l-istess ilment tiegħu u sabet li ma kienx mistħoqq. Fl-aħħarnett, qalu li jekk kemm-il darba din il-Qorti kellha ssib li r-rikorrent kien tassew ġarrab xi ksur ta' xi wieħed mil-jeddijiet fundamentali minnu msemmija, jkun biżżejjed bħala rimedju li l-Qorti tagħmel dikjarazzjoni f'dan is-sens u, b'mod partikolari, ma għandhiex tintlaqa' t-talba tiegħu li l-Qorti ssib ma jiswewx is-sentenzi mogħtijin mill-Qorti Kriminali u mill-Qorti tal-Appell Kriminali;

Rat id-degriet tagħha tal-24 ta' April, 2013, li bih ordnat li jinġiebu quddiemha l-atti kollha tal-Att tal-Akkuża Numru 6/1996 li ntemmu bis-sentenza tal-Qorti tal-Appell Kriminali tas-27 ta' Marzu, 2003;

Semgħet ix-xhieda mressqa mill-partijiet u rat il-provi dokumentali mressqa minnhom;

Rat id-degriet tagħha tas-26 ta' Settembru, 2013[2], li bih ċaħdet talba magħmula mir-rikorrent f'rikors tiegħu tal-4 ta' Settembru, 2013, biex l-Imħallef li qiegħed jisma' din il-kawża jirrikuża ruħu milli jkompli jismagħha;

Rat id-degriet tagħha tad-9 ta' Diċembru, 2015, li bih tat żmien lill-partijiet biex iressqu s-sottomissjonijiet tagħhom bil-miktub;

[2] Paġ. 75 tal-proċess

Rat in-Nota ta' Sottomissjonijiet imressqa mir-rikorrent fit-30 ta' Marzu, 2016[3];

Rat in-Nota ta' Sottomissjonijiet imressqa mill-intimat fil-5 ta' Lulju, 2016[4], bi tweġiba għal dik tar-rikorrent;

Semgħet it-trattazzjoni ulterjuri tal-avukati tal-partijiet;

Rat l-atti kollha tal-kawża u kif ukoll dawk tal-Att tal-Akkuża Nru. 6 tal-1996;

Rat id-degrieti tagħha li bihom ħalliet il-kawża għas-sentenza;

Ikkunsidrat:

Illi din hija azzjoni ta' lment ta' ksur ta' jeddijiet fundamentali. Ir-rikorrent jgħid li ġarrab ksur tal-jedd tiegħu li ma jingħatax trattament inuman u degradanti bi ksur tal-artikolu 36 tal-Kostituzzjoni u l-artikolu 3 tal-Konvenzjoni sakemm dam miżmum b'arrest mill-Pulizija, u kif ukoll li ġarrab ksur tal-jedd tiegħu li ma jinżammx arrestat b'mod arbitrarju bi ksur tal-artikolu 34 tal-Kostituzzjoni. Ir-rikorrent jilminta wkoll li ġarrab ksur tal-jedd tiegħu għal smigħ xieraq taħt l-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u l-artikolu 6 tal-Konvenzjoni fi proċeduri mnedijin kontrih quddiem il-Qrati ta' kompetenza kriminali li wasslu għas-sejbien tal-ħtija tiegħu mill-Qorti Kriminali, liema ħtija kienet konfermata b'sentenza mogħtija mill-Qorti tal-Appell Kriminali, li, madankollu, kienet naqqset il-piena mogħtija mill-Ewwel Qorti. Irid li l-Qorti ssib li, minħabba l-ksur tal-jeddijiet hekk imġarrab, is-sentenzi mogħtijin kontrih jitqiesu bla siwi u effett u li jingħata kumpens xieraq biex jagħmel tajjeb għad-danni li ġarrab;

Illi għal din l-azzjoni, l-intimati laqgħu billi ċaħdu li r-rikorrent ġarrab xi ksur ta' xi wieħed mill-jeddijiet fundamentali tiegħu taħt l-artikoli 34, 36 u 39 tal-Kostituzzjoni jew l-artikoli 3 u 6 tal-Konvenzjoni. Huma jgħidu li r-rikorrent għadda minn proċess sħiħ f'żewġ istanzi u qatt ma lmenta mill-fatt li kien hemm xi nuqqas ta' siwi tal-istqarrija li huwa kien ta lill-Pulizija li tmur lura għal Ottubru tal-1992, u lanqas li ma kienx mgħejjun minn avukat meta kien arrestat u interrogat; hekk ukoll, huwa qatt ma lmenta dwar it-trattament li kien ingħata waqt li nżamm arrestat. Jirrimarkaw li kien biss wara bosta snin li ntemm il-proċess kontrih b'sentenzi li saru ġudikat li r-rikorrent tħajjar iqajjem

[3] Paġġ. 268 sa 281 tal-proċess
[4] Paġġ. 285 sa 305 tal-proċess

il-kwestjoni tal-ksur tal-jeddijiet fundamentali tiegħu b'din il-kawża tallum. Jisħqu li ma huwiex minnu li hu kien imġiegħel jagħmel l-istqarrija lill-Pulizija b'xi theddid jew għaliex sata' kien imwebbel minnhom biex jagħmilha b'xi mod partikolari. Jgħidu wkoll li l-fatt li r-rikorrent ta stqarrija bla ma kien kellem avukat ma jġibx, waħdu, ksur tal-jedd tiegħu għal smigħ xieraq, ladarba l-Pulizija kellha provi oħrajn tajbin biżżejjed biex bihom setgħet tipprova x-xiljiet kontra r-rikorrent, minbarra li din iċ-ċirkostanza tan-nuqqas ta' aċċess għal avukat f'dak l-istadju bikri tal-istħarriġ trid tittieħed fil-qafas sħiħ tal-proċeduri kriminali li tnedew kontra r-rikorrent u li wasslu biex instab ħati tal-akkużi mressqa kontrih. Jiċħdu bil-qawwa li r-rikorrent ġarrab trattament inuman jew degradanti f'xi waqt meta kien inżamm taħt arrest jew li nżamm f'post mhux xieraq. Jiċħdu wkoll li l-Qorti Kriminali wettqet żbalji proċedurali li jwasslu biex ċaħħdu lir-rikorrent minn smigħ xieraq u jisħqu li l-Qorti tal-Appell Kriminali kienet stħarrġet dan l-istess ilment tiegħu u sabet li ma kienx mistħoqq. Fl-aħħarnett, qalu li jekk kemm-il darba din il-Qorti kellha ssib li r-rikorrent kien tassew ġarrab xi ksur ta' xi wieħed mill-jeddijiet fundamentali minnu msemmija, jkun biżżejjed bħala rimedju li l-Qorti tagħmel dikjarazzjoni f'dan is-sens u, b'mod partikolari, ma għandhiex tintlaqa' t-talba tiegħu li l-Qorti ssib ma jiswewx is-sentenzi mogħtijin mill-Qorti Kriminali u mill-Qorti tal-Appell Kriminali;

Illi bħala <u>fatti rilevanti li joħorġu mill-atti</u> li l-Qorti għandha quddiemha, jirriżulta li f'xi żmien f'Ottubru tal-1992, it-Taqsima tal-Pulizija ta' Kontra l-Vizzji rċeviet rapport li f'għalqa li tinsab fil-qasam magħruf bħala ta' "Għajn Rokon" fil-limiti ta' San Lawrenz, f'Għawdex, kienu qegħdin jitkabbru xtieli tal-kannabis mistura wara l-qasab li jikber f'dak l-imkien u mdawrin b'*wire netting*. Wara li mxew fuq dak li kien rapportat lilhom, il-Pulizija għamlu għassa bla waqfien mal-imsemmi mkien bil-ħsieb li jaraw min jista' jersaq lejn dak li sabu: imma ma deher ħadd. Huma għarrfu b'dan ukoll lill-Maġistrat tal-Għassa fis-26 ta' Ottubru, 1992, li nieda inkjesta u ħatar esperti biex jirrelataw dwar dik is-sejba u nżamm aċċess mill-istess Maġistrat u l-esperti minnu maħtura. Fil-post kien hemm erbatax-il (14) xitla tal-kannabis sativa ta' daqsijiet differenti. Fost l-oġġetti elevati mill-post kien hemm ġebla li fuqha kienu tnaqqxu kelma u numru "TEL 552099";

Illi l-imsemmi numru telefoniku kien dak tad-dar fejn ir-rikorrenti kien jgħix flimkien mal-familja tiegħu;

Illi dakinhar għall-ħabta tas-1.30 ta' wara nofsinhar, waqt li r-rikorrenti kien f'karozza ma' kuġinuh – wieħed Francis Axiak – bil-ħsieb li jinżlu Malta biex ir-rikorrent jiltaqa' għal seduta peritali f'uffiċċju legali, il-Pulizija talbithom isuqu warajhom sal-Għassa tal-Pulizija f'Victoria. Hemmhekk, l-Ispettur

distrettwali inkarigat mit-Taqsima ta' Kontra l-Vizzji, kien għarrafhom li l-Pulizija kellha suspett li kellhom x'jaqsmu mal-mixtla li nstabet f'San Lawrenz;

Illi aktar tard wara nofs inhar, ir-rikorrent kien ittieħed id-dar tiegħu mill-Pulizija fejn saret tfittxija. Waqt it-tfittxija, il-Pulizija sabu xi kaxex b'żerriegħa u weraq tal-qanneb, ħames bottijiet tal-kunserva li fihom kellhom materjal splussiv maħdum u ħwejjeġ oħrajn li l-Pulizija elevawhom;

Illi dakinhar filgħaxija, ir-rikorrent u kuġinuh tniżżlu Malta taħt skorta mill-Pulizija u ttieħdu d-Depot u nżammu arrestati t-tnejn f'ċelel għal rashom fil-'*lockup*' mid-9.30 ta' filgħaxija 'l quddiem. Ir-rikorrent inżamm f'ċella numru għoxrin (20) filwaqt li kuġinuh inżamm f'ċella numru sebgħa (7)[5];

Illi fis-27 ta' Ottubru, 1992[6], ir-rikorrent ta stqarrija lill-Pulizija għall-ħabta tas-7.15 ta' filgħaxija. Huwa għażel li jiffirma t-twissija li ngħatatlu u kif ukoll l-istqarrija nnifisha. L-interrogazzjoni tiegħu kienet inbdiet minn dakinhar filgħodu. Kuġinuh ukoll ta stqarrija lill-Pulizija[7];

Illi b'ordni tal-10 ta' Diċembru, 1992, l-intimat Avukat Ġenerali ordna li, għall-finijiet tal-artikolu 22(2) tal-Kapitolu 101 tal-Liġijiet ta' Malta, ir-rikorrent jitressaq quddiem il-Qorti Kriminali biex iwieġeb għax-xiljiet magħmula kontrih bi ksur tal-imsemmija Ordinanza. Ordni ieħor tal-istess jum inħareġ fil-konfront ta' kuġinuh;

Illi r-rikorrent u kuġinuh tressqu taħt arrest quddiem il-Qorti tal-Maġistrati (Għawdex) bħala Qorti Istruttorja fid-19 ta' Jannar, 1993. Ir-rikorrent kien mixli li kien fil-pussess ta' sustanza mediċinali u psikotropika bla ma kien awtorizzat; li żamm għandu jew taħt il-kontroll tiegħu sustanza splussiva f'ċirkostanzi li jwasslu 'l min ikun biex jaħseb li ma kenitx għal użu skond il-liġi; u b'serq għall-ħsara tal-Gvern ta' Malta. Ir-rikorrent wieġeb li ma kienx ħati tal-akkużi. Dakinhar stess ressaq rikors biex jingħata l-ħelsien mill-arrest u, b'degriet mogħti fl-20 ta' Jannar, 1993, il-Qorti tal-Maġistrati (Għawdex) bħala Qorti Istruttorja tagħtu l-ħelsien mill-arrest taħt il-kundizzjonijiet hemm imsemmija. Il-Qorti Istruttorja għalqet il-fażi tal-Inkjesta bil-Proċess Verbal tagħha tal-24 ta' Settembru, 1993;

Illi fit-22 ta' Jannar, 1996, l-intimat Avukat Ġenerali ħareġ l-Att tal-Akkuża numru 6 tal-1996 fil-konfront tar-rikorrent u ta' kuġinuh, b'erba' kapi ta' akkuża u li fih ir-rikorrent kien mixli bil-kultivazzjoni tal-pjanta kannabis (l-

[5] Dok "ODC1", f'paġ. 267 tal-proċess
[6] Dok "RVG1" f'paġġ. 88 – 9 tal-proċess
[7] Dok "FA", f'paġ. 142 tal-proċess

Ewwel Kap), li kien fil-pussess tal-imsemmija pjanta jew biċċa minnha (it-Tieni Kap) u li xjentement għamel jew kellu għandu jew taħt il-kontroll tiegħu sustanza esplossiva f'ċirkostanzi li jagħtu 'l wieħed x'jaħseb li kien għamilha, jew żammha għal ħsieb mhux leċitu (ir-Raba' Kap)[8]. Ir-rikorrent ressaq Nota tal-Eċċezzjonijiet fid-9 ta' Frar, 1996[9], li kienet titkellem biss dwar is-siwi tal-Att tal-Akkuża u ż-żmien li fih tressqet[10];

Illi wara li r-rikorrent għadda Ġuri f'Mejju tal-2000 (wara li f'Mejju tal-1999[11], il-Prosekuzzjoni talbet u kisbet mill-Qorti Kriminali s-separazzjoni tal-proċediment fil-konfront tar-rikorrent minn dak kontra kuġinuh), il-Ġurija sabitu ħati tal-akkużi msemmija bi tmien (8) voti kontra wieħed (1) u b'sentenza mogħtija fit-2 ta' Ġunju, 2000, il-Qorti Kriminali kkundannatu għal ħames (5) snin ħabs (li minnhom kellu jitnaqqas iż-żmien li kien qatta' taħt arrest preventiv) flimkien ma' multa ta' ħamest elef Lira Maltin (Lm 5,000);

Illi r-rikorrent appella mill-imsemmija verdett u sentenza fil-21 ta' Ġunju, 2000[12]. Fil-15 ta' Diċembru, 2000[13], ressaq rikors biex jitlob li jinħeles miż-żamma fil-ħabs sakemm jinqata' l-appell tiegħu, iżda l-Qorti tal-Appell Kriminali ċaħdet it-talba tiegħu b'degriet mogħti kameralment fil-21 ta' Diċembru, 2000[14];

Illi l-appell tar-rikorrent instema' f'Mejju tal-2002, u b'sentenza mogħtija fit-23 ta' Jannar, 2003, u għar-raġunijiet hemm imfissra, il-Qorti tal-Appell Kriminali ikkonfermat is-sejbien ta' ħtija u ċaħdet ir-rikors tal-appell imressaq mir-rikorrent, imma dwar il-piena irriżervat li tagħti sentenza wara li jsir "*pre-sentencing investigation report*". Wara li tressaq l-imsemmi rapport fi Frar tal-2003, fis-27 ta' Marzu, 2003, dik il-Qorti tat is-sentenza dwar il-piena billi ħassret il-piena taż-żamma fil-ħabs u, dwar l-akkużi taħt l-Ewwel u t-Tieni Kapi, qegħditu taħt *probation* għal tliet snin minn dakinhar u fir-rigward tar-Raba' Kap tal-Akkuża immultatu mitejn Lira Maltija (Lm 200) li jinbidlu f'erbgħin (40) jum priġunerija jekk kemm-il darba ma jitħallsux;

Illi r-rikorrent fetaħ din il-kawża fil-11 ta' April, 2013;

Illi jixraq li l-<u>kunsiderazzjonijiet ta' xejra legali</u> marbuta mal-każ li l-Qorti għandha quddiemha jsegwu l-ilmenti mressqa mir-rikorrent taħt it-tliet jeddijiet

[8] Paġġ. 1 – 5 tal-atti tal-Att tal-Akkuża fil-Qorti Kriminali
[9] Paġġ. 10 – 1 tal-atti tal-Att tal-Akkuża
[10] Liema eċċezzjoni ma ntlaqgħetx b'sentenza *in parte* tal-Qorti Kriminali tal-11 ta' Diċembru, 1996, u konfermata mill-Qorti tal-Appell Kriminali b'sentenza tat-2 ta' Marzu, 1998
[11] Paġ. 152 tal-atti tal-Att tal-Akkuża
[12] Paġġ. 283 sa 303 tal-atti tal-Att tal-Akkuża
[13] Paġġ. 304 – 5 tal-atti tal-Att tal-Akkuża
[14] Paġ. 319 tal-atti tal-Att tal-Akkuża

li huwa jgħid li ġarrab ksur tagħhom fil-ġrajjiet li ssemmew hawn fuq. Il-Qorti ser tqishom f'din l-ordni: (i) il-ksur tal-jedd li ma jingħatax trattament inuman jew degradanti; (ii) il-ksur tal-jedd li ma jinżammx arrestat b'mod arbitrarju; u (iii) il-ksur tal-jedd li jingħata smigħ xieraq;

Illi għal dak li jirrigwarda l-**ilment tar-rikorrent dwar it-trattament inuman jew degradanti** li ġarrab minn idejn l-intimati jew min minnhom, jidher ċar, mis-sottomissjonijiet imressqa, li dan l-ilment jirreferi għaż-żmien (jew aħjar, il-ħin) li r-rikorrent qatta' miżmum fil-"*lock-up*" tal-Kwartieri Ġenerali tal-Pulizija sakemm kien interrogat u ta l-istqarrija tiegħu. Huwa jxebbah il-każ tiegħu ma' każ ieħor fejn persuna nżammet arrestata fl-istess "*lock-up*" xi disa' snin qabel u Qorti kienet sabet ksur tal-istess jedd li minnu jilminta r-rikorrent[15];

Illi mill-provi mressqa, ħareġ li r-rikorrent iddaħħal fil-"*lock-up*" tad-Depot fis-26 ta' Ottubru, 1992 fid-disgħa u nofs ta' filgħaxija (21.30), u nħeles fit-28 ta' Ottubru, 1992 fid-disgħa u nofs u ħamsa (9.35) ta' filgħodu. Matul dak iż-żmien, inżamm f'ċella u nħareġ minnha madwar erba' (4) darbiet biex ittella' quddiem l-Ispettur Raymond Vella Gregory biex ikun interrogat. F'dawn l-okkażjonijiet huwa ħalla wkoll stqarrija lill-Pulizija dwar ir-rabta tiegħu mal-każ li kien inżamm dwaru;

Illi taħt dan l-ilment, ir-rikorrent iġib 'il quddiem il-kundizzjoni taċ-ċella li nżamm fiha, it-trattament li ngħata sakemm dam miżmum f'dik iċ-ċella, id-dgħufija fil-karattru u l-personalita` tiegħu li kienet tagħmlu mhux kapaċi li jfassal azzjoni kriminali, u l-fatt li l-biżgħa tiegħu mill-post li nżamm fih wassluh biex ta l-istqarrija msejsa fuq fatti mistħajla (isejħilha "*fantażija ivvintata .. biex jeħles mill-inkubu*"[16]) akkost li jinħeles minn fejn kien miżmum. Dwar l-ewwel ċirkostanza, ir-rikorrent jelabora li ċ-ċella kienet mudlama, ta' qisien żgħar u nieqsa mill-ventilazzjoni. Jgħid ukoll li kienet maħmuġa u tqażżeż jipprova jimtedd fuq il-mitraħ tas-sodda li kien hemm u li ma kienx hemm imqar siġġu fuqiex seta' joqgħod bilqiegħda. Jisħaq ukoll li fiċ-ċella ma kinex hemm faċilitajiet sanitarji u, biex jinqeda, kien ikollu jsejjaħ lil min kien għassa miegħu biex jiftaħlu u jwasslu sal-latrina komuni li kien hemm f'tarf il-kuridur. Dwar dawn iċ-ċirkostanzi, ir-rikorrent ressaq siltiet minn rapport li kien sar lill-Gvern Malti f'Lulju tal-1990[17] minn Kumitat għat-Trażżin tat-Tortura u Trattament Degradanti mwaqqaf mill-Kunsill tal-Ewropa li fih tifsira taċ-ċelel tal-"*lock-up*" fil-Kwartieri Ġenerali tal-Pulizija kif kienu nstabu minn żjara li dak il-Kumitat kien għamel fuq il-post. Ir-rikorrent iqabbilhom mar-rapport taż-żjara ta' wara mill-istess Kumitat f'Lulju tal-1995, biex juri l-

---

[15] Kost. **14.12.1994** fil-kawża fl-ismijiet ***Azzopardi vs Kummissarju tal-Pulizija et*** (Kollez. Vol: **LXXVIII.i.256**)
[16] Nota ta' Sottomissjonijiet tiegħu f'paġ. 277 tal-proċess
[17] Dok "FA", f'paġġ. 155 sa 168 tal-proċess

qagħda mwiegħra taċ-ċelel tal-istess u li l-qagħda ma kinitx inbidlet wisq għall-aħjar;

Illi min-naħa tagħhom, l-intimati jiċħdu li r-rikorrent ingħata trattament inuman jew degradanti u ż-żamma tiegħu fil-"*lock-up*" kien meħtieġ fil-proċess ta' stħarriġ li l-Pulizija kienu qegħdin jagħmlu dwar il-każ. Jgħidu li l-provi li ressaq ir-rikorrent twaqqgħu kollha mill-provi mressqin minnhom u li b'dan l-ilment ir-rikorrent qiegħed jittanta jerġa' jiftaħ każ li kien ingħalaq b'eżitu li ma ffavuriehx;

Illi r-rikorrent isejjes dan l-ilment tiegħu kemm fuq dak li jgħid l-artikolu 36 tal-Kostituzzjoni u kif ukoll dak li jipprovdi l-artikolu 3 tal-Konvenzjoni. F'dawn iċ-ċirkostanzi, il-Qorti sejra tqis l-ilment tar-rikorrent taħt l-aspett tal-imsemmija żewġ artikoli flimkien, u tqishom fil-qafas taċ-ċirkostanzi fattwali li joħorġu mill-provi mressqin mill-partijiet;

Illi l-artikolu 36 tal-Kostituzzjoni jgħid li "*(1) Ħadd ma għandu jkun assoġġettat għal piena jew trattament inuman jew degradanti. (2) Ebda ħaġa li hemm fi jew magħmula skond l-awtorita` ta' xi liġi ma titqies li tkun inkonsistenti ma' jew bi ksur ta' dan l-artikolu safejn il-liġi in kwestjoni tawtorizża l-għoti ta' xi deskrizzjoni ta' piena li kienet legali f'Malta minnufih qabel il-ġurnata stabilita. ...*". Min-naħa l-oħra, l-artikolu 3 tal-Konvenzjoni jgħid li "*Ħadd ma għandu jkun assoġġettat għal tortura jew għal trattament jew piena inumana jew degradanti*";

Illi xieraq jingħad li l-imsemmija dispożizzjonijiet jinqdew bi kliem li juri li l-projbizzjoni li xiħadd jittratta lil xiħadd ieħor b'mod inuman jew degradanti hija waħda assoluta (hija mfissra bħala "an unqualified prohibition"[18]) u li ma tħallix eċċezzjonijiet jew tiġbid[19]. Huma dispożizzjonijiet li jitfgħu fuq l-Istat ukoll obbligazzjoni pożittiva li jaraw li l-jedd jitħares u mhux biss waħda fejn l-Istat jirrimedja wara li jkun hemm ksur tiegħu. Huwa wkoll minħabba f'hekk li huwa mistenni li l-imġiba li minnha wieħed jilminta trid tkun ta' qawwa jew qilla ta' ċerta gravita` u li tkun ippruvata fi grad għoli daqskemm xieraq skond in-natura tal-proċediment li jkun. Huwa aċċettat ukoll li t-'tortura', it-'trattament inuman' u t-'trattament li jbaxxi' 'l dak li jkun huma kunċetti li jirkbu fuq xulxin u mhumiex maqtugħin għal kollox minn xulxin, ladarba huma mġiba mhux xierqa fuq xiħadd li hija differenti minħabba l-grad ta' severita' li tintuża, b'tal-ewwel tikkostitwixxi l-għamla l-aktar ħarxa ta' mġiba u tal-aħħar l-għamla l-inqas kiefra;

[18] Cfr R. Gordon, T Ward & T Eicke *The Strasbourg Case Law: Leading Cases from the European Human Rights Reports* (Sweet & Maxwell 2001) f'paġ. 117
[19] Kemm hu hekk, ara art. 15 tal-Konvenzjoni

Illi kemm dan huwa tabilħaqq hekk, bil-kliem "trattament degradanti" wieħed jifhem "*treatment that humiliates or debases ... Degrading treatment in the sense of article 3 is conduct that 'grossly humiliates', although causing less suffering than torture. The question is whether a person of the applicant's sex, age, health, etc., of normal sensibilities would be grossly humiliated in all the circumstances of the case*."[20] Hemm differenza wkoll bejn trattament inuman u trattament degradanti. Kull trattament inuman huwa minnu nnifsu wieħed ukoll degradanti, iżda mhux kull trattament degradanti jsir trattament inuman[21], liema trattament "*covers at least such treatment as deliberately causes severe mental and physical suffering*"[22];

Illi mġiba li twassal lil persuna biex tagħmel xi ħaġa kontra r-rieda jew kontra l-kuxjenza tagħha tista' wkoll titqies bħala trattament degradanti. F'xi każijiet tqies li, flimkien ma' dawn il-kriterji, jkun irid jintwera wkoll li min ikun wettaq l-għemil degradanti jkun għamel dan bil-fehma jew l-intenzjoni li jżeblaħ, iċekken jew jumilja 'l vittma, imma jidher li jkun iżjed għaqli li wieħed iqis it-trattament li jkun ingħata fiċ-ċirkostanzi konkreti tal-persuna li tkun għaddiet minn dak it-trattament u tal-każ li fih ikun iġġarrab[23], għalkemm ma tiddependix lanqas għal kollox fuq dak li suġġettivament tħoss il-persuna mġarrba[24];

Illi biex iseħħ ksur tal-artikolu 3, it-trattament degradanti jrid jintwera li "*gravement ibaxxi lil dak li jkun quddiem ħaddieħor .... u jidher li llum hu ġeneralment aċċettat li biex trattament determinat jaqa' taħt il-komminazzjonijiet tad-dispożizzjonijiet fuq ċitati*[25]*, jeħtieġ ċertu grad ta' gravita'*"[26], li mingħajru ma jkunx jista' jingħad li seħħ ksur ta' dak il-jedd[27]. Għalhekk, biex trattament jitqies li jkun degradanti, irid jintwera li jmur lil hinn minn sempliċi inkonvenjenza jew disaġju[28];

Illi b'żieda ma' dan, huwa miżmum ukoll li minħabba li 'trattament degradanti u inuman' huma konċetti astratti, biex tassew jista' jingħad li seħħew iridu "jikkonkretiżżaw neċessarjament f'xi fatt jew fatti materjali" li jkunu ta' ċerta gravita`[29] li jitkejlu fuq l-effett li tali trattament ħalla fuq il-persuna li kienet suġġetta għalih[30]. Minbarra dan, jista' jkun il-każ li l-qies dwar jekk imġiba

---

[20] Harris, O'Boyle & Warbrick Law of the European Convention of Human Rights, paġġ. 80 - 1

[21] Kost. **19.2.2008** fil-kawża fl-ismijiet ***Meinrad Calleja vs Kummissarju tal-Pulizija et***

[22] K Reid A Practitioner's Guide to the European Convention on Human Rights (3rd Edit., 2008) §IIB – 416, paġ. 575

[23] Kost. **6.12.1989** fil-kawża fl-ismijiet ***Fenech vs Kummissarju tal-Pulizija*** (Kollez. Vol: **LXXIII.i.239**)

[24] P.A. (Kost.) TM **19.10.2007** fil-kawża fl-ismijiet ***Lawrence Gatt vs L-Onor. Prim Ministru et*** (konfermata fil-Qorti Kostituzzjonali fit-**12.2.2008**)

[25] F'dan il-każ, jiġifieri l-artikolu 36 tal-Kostituzzjoni u l-artikolu 3 tal-Konvenzjoni

[26] Kost. **20.7.1977** fil-kawża fl-ismijiet ***Ġużeppa Galea vs Segretarju tad-Djar et*** (Deċ. Kost. II, Għ.S.L., paġ. 549)

[27] Q.E.D.B. **6.10.2015** fil-kawża fl-ismijiet ***Lecomte vs Ġermanja*** (Applik. Nru. 80442/12) §§ 91 – 2

[28] Kost. **18.11.1989** fil-kawża fl-ismijiet ***Testa vs Attard noe et*** (Kollez. Vol: **LXXIII.i.185)**

[29] Kost. **8.5.2001** fil-kawża fl-ismijiet ***Bonello vs Onor. Prim Ministru et*** (Kollez. Vol; **LXXXV.i.1**)

[30] Kost. **5.4.1991** fil-kawża fl-ismijiet ***Vella vs Kummissarju tal-Pulizija et*** (Kollez. Vol: **LXXV.i.106**)

partikolari tkunx waħda li ġġibx ksur tal-imsemmi jedd irid ikun "*judged by the circumstances of the case and the prevalent views of the time .. .. It is clear that the answer to the question whether Article 3 has been violated, although depending on all the circumstances of the case, including such factors as the mental effects on the person concerned, is not entirely dependent on his subjective appreciations and feelings*"[31];

Illi għal dak li jirrigwarda l-piż tal-prova ta' ksur tal-artikolu 3, jidher li jaqa' fuq min jilminta mill-ksur tal-imsemmi jedd li jressaq prova lil hinn mid-dubju raġonevoli li tabilħaqq ikun seħħ ksur ta' l-imsemmi artikolu[32]. Irid jingħad li din mhijiex fehma li magħha jaqbel kulħadd[33]. Iżda "*such proof may follow from the coexistence of sufficiently strong, clear and concordant inferences or of similar unrebutted presumptions of fact. The conduct of the parties when evidence is being obtained has to be taken into account*"[34];

Illi l-qies ta' jekk trattament jaqax fil-parametri tal-artikolu 3 irid isir b'riferenza għaċ-ċirkostanzi kollha tal-każ li jkun fil-qafas tiegħu, magħduda l-mod ta' kif jingħata, it-tul tiegħu, l-effetti fiżiċi u morali li jħallu fuq il-persuna hekk trattata, u ċirkostanzi oħrajn bħas-sess, l-eta` u s-saħħa tal-vittma. Trattament jitqies bħala inuman meta tal-anqas iġib fuq il-vittma tbatija fiżika jew psikika "intensa" mqar jekk mhux akkompanjata bi ġrieħi li jidhru fuq il-ġisem, u jekk "iqajjem f'dak li jkun sentimenti ta' biża', angoxxia u sens ta' inferjorita' li jumiljaw u jiddenigraw lil dak li jkun saħansitra sakemm possibilment jabbattu r-reżistenza fiżika jew morali tiegħu"[35]. L-istħarriġ li trid tagħmel il-Qorti dwar jekk it-trattament mogħti jiksirx l-artikolu 3 tal-Konvenzjoni (jew l-artikolu 36 tal-Kostituzzjoni) huwa marbut maż-żmien li l-każ ikun qiegħed quddiemha biex tqis l-ilment[36];

Illi l-Qorti ta' Strasbourg semmiet u senslet ukoll prinċipji dwar il-qies ta' trattament inuman jew degradanti jew ta' tortura f'kawżi li tressqu quddiemha kontra Malta, kemm fejn jolqtu l-kundizzjonijiet ta' persuni miżmuma f'faċilita` korrettiva[37] u kif ukoll fil-każ ta' immigranti jew rifuġjati matul iż-żamma tagħhom f'Malta[38];

---

[31] Van Dijk, van Hoof, van Rijn, Zwaak Theory and Practice of the European Convention on Human Rights (4th Edit, 2006), § 7.3, f'paġġ.412 u 415
[32] Q.E.D.B. **13.6.2002** fil-kawża fl-ismijiet ***Anguelova vs Bulgarija*** (Applik. Nru. 38361/97) § 111
[33] Ara M. Schiavone (Ed.) When Judges Dissent (2008), f'paġġ. 241 – 3
[34] Q.E.D.B. **12.4.2005** fil-kawża fl-ismijiet ***Shamaiev et vs Ġorġja u Russja*** (Applik. Nru. 36378/02) § 338
[35] Kost. **31.10.2014** fil-kawża fl-ismijiet ***Paul Caruana vs Id-Direttur tal-Ħabs et***
[36] Kost. **22.2.2013** fil-kawża fl-ismijiet ***Dilek Sahan et vs Ministru tal-Ġustizzja u l-Intern et***
[37] Q.E.D.B. **29.10.2015** fil-kawża fl-ismijiet ***Story et vs Malta*** (Applik. Nru. 56854/13) §§ 104 – 6, 115, 119 – 121 u 126
[38] Q.E.D.B. **26.11.2015** fil-kawża fl-ismijiet ***Mahamed Jama vs Malta*** (Applik. Nru. 10290/13) §§ 26 – 9; Q.E.D.B. **12.1.2016** fil-kawża fl-ismijiet ***Moxamed Ismaaciil et vs Malta*** (Applik. Nru. 52160/13) §§ 78 – 83; u Q.E.D.B. **22.11.2016** fil-kawża fl-ismijiet ***Abdullah Elmi et vs Malta*** (Applik. Nru. 25794/13) §§ 99 – 110

Illi mill-provi mressqin f'dan il-każ, ir-rikorrent jisħaq fuq il-kundizzjonijiet imwiegħra li kien hemm fil-"*lock-up*" b'mod partikolari dawk taċ-ċella li ddaħħal fiha[39]. Fisser ukoll x'kellu jgħaddi minnu sakemm dam miżmum hemmhekk, u x'kellu jagħmel biex jinqeda mill-bżonnijiet tiegħu. F'dan ir-rigward, il-Qorti semgħet ukoll ix-xhieda ta' kuġinuh[40], li kien inġab minn Għawdex flimkien mar-rikorrent u nżamm ukoll fil-"*lock-up*". L-intimati ressqu x-xhieda tal-Ispettur li mexxa l-istħarriġ u li kien interroga lir-rikorrent[41] u tal-uffiċjal inkarigat miż-żamma ta' persuni fil-"*lock-up*"[42] u li biha riedu juru li l-kundizzjonijiet li fihom inżamm ir-rikorrent ma kinux ħżiena bħalma ried ipinġihom;

Illi s-siltiet tar-Rapport imressaq minn Kumitat maħtur mill-Kunsill tal-Ewropa u li żar, fost bnadi oħrajn, l-imsemmi "*lock-up*" fil-Kwartieri Ġenerali tal-Pulizija, jagħti stampa xejn kumplimentuża tal-qagħda li wieħed kien isib ruħu fiha meta jinżamm hemmhekk. Dawn is-siltiet jirrigwardaw medda ta' ħames snin bejn l-1990 u l-1995 li fihom il-qagħda tal-kundizzjonijiet fl-istess "*lock-up*" tqiesu bħala ebsin ("*harsh*") u l-Kumitat irrakkomanda bidliet għall-aħjar[43]. Ix-xhieda mogħtija mill-persuni mressqa mill-intimati ma tikkonvinċix lill-Qorti li l-kundizzjonijiet li fihom inżamm ir-rikorrent kienu aċċettabbli jew li r-rikorrent seta' kien qiegħed jeżaġera. Dwar jekk dan l-ambjent kienx determinanti biex ir-rikorrent ħalla l-istqarrija li ħalla mal-Pulizija, wieħed ma jistax jgħid. Madankollu, din il-Qorti se' tqis din il-ħaġa aktar 'il quddiem fis-sentenza meta tistħarreġ l-ilmenti tar-rikorrent dwar il-jedd tiegħu għal smigħ xieraq;

Illi meta l-Qorti tqis il-kunsiderazzjonijiet li saru aktar qabel u tiġbor il-prinċipji misluta minn deċiżjonijiet tal-Qorti Kostituzzjonali[44], issib li r-rikorrent kien suġġett għal trattament degradanti għall-finijiet tal-artikolu 36 tal-Kostituzzjoni u l-artikolu 3 tal-Konvenzjoni. Il-Qorti tippreċiża li dan il-ksur kien jaħti għalih l-intimat Kummissarju tal-Pulizija u l-intimat Avukat Ġenerali ma ntwera li kien imdaħħal bl-ebda mod f'dan kollu u għalhekk din it-talba tar-rikorrent mhijiex milqugħa fil-konfront tal-Avukat Ġenerali;

Illi għal dak li jirrigwarda l-**ilment dwar iż-żamma illegali taħt arrest arbitrarju**, ir-rikorrent jgħid li l-Pulizija ma kellha l-ebda suspett raġonevoli kontrih li setgħet twassalha biex iżżommu arrestat. Minbarra dan, iżid jgħid ukoll li, minkejja li kien ta stqarrija lill-Pulizija, baqa' jinżamm arrestat għal

[39] Xhieda tiegħu f'paġġ. 50 – 3 tal-proċess
[40] Xhieda ta' Francis Axiaq f'paġ. 82 tal-proċess
[41] Xhieda tas-Suprintendent Raymond Vella Gregory f'paġġ. 109 u 261 tal-proċess
[42] Xhieda ta' PC955 Orazio Camilleri f'paġġ. 247 – 8 u 266 tal-proċess
[43] Paġġ. 151, 158 u 162 – 3 tal-proċess
[44] Kost. **5.4.1991** fil-kawża fl-ismijiet ***Vella et vs Kummissarju tal-Pulizija et*** (Kollez. Vol: **LXXV.i.106**) u Kost. **14.12.1994** fil-kawża fl-ismijiet ***Azzopardi vs Kummissarju tal-Pulizija et*** (Kollez. Vol: **LXXVIII.i.256**) fost oħrajn

xejn anqas minn erbatax-il (14) siegħa oħra għalxejn qabel ma nħeles u ntbagħat lura daru fil-qagħda li kien jinsab fiha u bl-istess ħwejjeġ li kien liebes meta nġabar minn Għawdex u nġab Malta jumejn qabel;

Illi l-intimati jgħidu li dan l-ilment huwa fieragħ u ma kienx minnu li, f'xi ħin, ir-rikorrent inżamm taħt arrest li sar bi ksur tal-liġi. Jgħidu li fl-ebda waqt rilevanti ma jista' jingħad li r-rikorrent kien miżmum b'mod kapriċċuż. Iżidu jgħidu li kien hemm tabilħaqq raġunijiet tajba biex jinbena suspett raġonevoli li r-rikorrent (u kuġinuh) kien imdaħħal f'attivita` bi ksur tal-liġi u ż-żamma tiegħu kienet għal dak il-ħin essenzjali biex setgħu jistħarrġu l-każ u fil-qafas tal-istess stħarriġ;

Illi għal dak li jirrigwarda l-partijiet rilevanti għall-każ li għandna quddiemna, l-artikolu 34 tal-Kostituzzjoni jipprovdi li:

"*(1) Ħadd ma għandu jiġi pprivat mil-liberta` personali tiegħu ħlief kif jista' jkun awtorizzat b'liġi fil-każijiet li ġejjin: ....*

"*(d) fuq suspett raġonevoli li huwa jkun ikkommetta, jew ikun sejjer jikkommetti, reat kriminali; ...*"

"*(2) Kull min ikun arrestat jew detenut għandu jiġi informat, fil-ħin tal-arrest jew detenzjoni tiegħu, f'ilsien li huwa jifhem, bir-raġunijiet ta' l-arrest jew detenzjoni tiegħu, f'ilsien li huwa jifhem, bir-raġunijiet ta' l-arrest jew detenzjoni tiegħu:...*"

"*(3) Kull min jiġi arrestat jew detenut – (a) sabiex jinġieb quddiem qorti fl-esekuzzjoni ta' l-ordni ta' qorti; jew (b) fuq suspett raġonevoli li jkun ikkommetta, jew li jkun sejjer jikkommetti, reat kriminali, u li ma jiġix meħlus, għandu jinġieb quddiem qorti mhux aktar tard minn tmienja u erbgħin siegħa wara; u jekk xi ħadd arrestat jew detenut f'xi każ bħal dak li huwa msemmi fil-paragrafu (b) ta' dan is-sub-artikolu ma jiġix iġġudikat fi żmien raġonevoli, f'dak il-każ, bla ħsara għal kull proċeduri oħra li jistgħu jinġiebu kontra tiegħu, huwa għandu jiġi meħlus jew bla kondizzjoni jew b'kondizzjonijiet raġonevoli magħduda b'mod partikolari dawk il-kondizzjonijiet li jkunu meħtieġa raġonevolment biex jiġi żgurat li huwa jidher f'data aktar tard għall-kawża jew għall-proċeduri preliminari għall-kawża*";

Illi għal dak li jirrigwarda l-partijiet rilevanti għall-każ li għandna quddiemna, l-artikolu 5 tal-Konvenzjoni jipprovdi li:

"(1) *Kulħadd għandu d-dritt għal-libertà u għas-sigurtà tal-persuna.*

Ħadd ma għandu jiġi pprivat mil-libertà tiegħu ħlief fil-każijiet li ġejjin u skond il-proċedura preskritta bil-liġi:

(ċ) l-arrest jew detenzjoni skond il-liġi ta' persuna effettwata sabiex tiġi miġjuba quddiem l-awtorità legali kompetenti fuq suspett raġonevoli li tkun ikkommettiet reat jew meta jkun meqjus raġonevolment meħtieġ biex jiġi evitat li tikkommetti reat jew li taħrab wara li tkun għamlet reat;

"*(2) Kull min ikun arrestat għandu jiġi nfurmat minnufih, f'lingwa li jifhem, dwar ir-raġunijiet ta' l-arrest tiegħu u dwar kull akkuża kontra tiegħu.*

"*(3) Kull min ikun arrestat jew detenut skond id-disposizzjonijiet tal-paragrafu (1)(ċ) ta' dan l-Artikolu għandu jinġieb minnufih quddiem imħallef jew funzjonarju ieħor awtorizzat b'liġi biex jeżerċita setgħa ġudizzjarja u jkollu dritt għal proċeduri fi żmien raġonevoli jew għal ħelsien waqt pendenza tal-proċeduri. Il-ħelsien jista' jkun taħt kundizzjoni ta' garanziji biex jidher għall-proċeduri.*

"*(4) Kull min ikun ipprivat mil-libertà tiegħu b'arrest jew detenzjoni jkollu dritt li jagħmel proċeduri biex il-legalità tad-detenzjoni tiegħu tiġi deċiża malajr minn qorti u l-libertà tiegħu tiġi ordnata jekk id-detenzjoni ma tkunx skond il-liġi.*

"*(5) Kull min ikun vittma ta' arrest jew detenzjoni bi ksur tad-disposizzjonijiet ta' dan l-Artikolu jkollu dritt esegwibbli għal kumpens*";

Illi l-Qorti ser tgħaddi biex tara jekk kemm-il darba l-arrest tar-rikorrent kienx tassew wieħed arbitrarju u jekk jiksirx xi waħda jew aktar miż-żewġ dispożizzjonijiet hawn fuq imsemmija li dwarhom huwa jsejjes it-talba tiegħu;

Illi l-jedd ta' ħelsien minn żamma arbitrarja huwa jedd fundamentali tal-bniedem li jgħodd għal kulħadd[45]. Huwa miżmum li biex arrest jitqies arbitrarju, irid ikun wieħed li jikser xi waħda minn dawk il-kwalitajiet li jagħmluh arrest legali. Biex arrest ikun wieħed legali, jeħtieġ li jkun wieħed li jaqa' taħt xi waħda mill-kategoriji speċifikati fil-Kostituzzjoni jew fil-Konvenzjoni, u li jkun ukoll skond "il-proċedura preskritta bil-liġi". F'dan ir-rigward, ingħad li dan ifisser li "*the deprivation of liberty must be imposed in conformity with the substantive and procedural rules of the applicable national*

[45] Q.E.D.B. (GC) **12.9.2012** fil-kawża fl-ismijiet ***Nada vs Svizzera*** (Applik. Nru. 10593/08) § 224

law[46] u li ma jkunx wieħed imwettaq b'mod arbitrarju[47]. Iċ-ċirkostanzi li jissemmew kemm fil-Kostituzzjoni u kif ukoll fil-Konvenzjoni huma l-eċċezzjonijiet waħdanin u tassattivi li taħthom persuna tista' tiċċaħħad mill-ħelsien tagħha[48];

Illi l-każijiet maħsuba fl-artikolu 5(1) tal-Konvenzjoni, ħlief għall-ewwel ċirkostanza, kollha japplikaw f'kuntest fejn ma jkunx għad hemm kundanna definittiva u fejn ir-raġunijiet maħsuba għaċ-ċaħda tal-liberta' tal-persuna huma kollha "kawtelatorji" għal xi għan jew ieħor marbut mal-ordni pubbliku. Għalhekk ingħad li dawk iċ-ċirkostanzi għandhom jingħataw tifsira ristretta għall-aħħar u m'għandhom bl-ebda mod jitwessgħu b'tiġbid jew b'analoġija, għaliex ilkoll jimmilitaw kontra l-prinċipju li l-bniedem huwa meqjus innoċenti sakemm ma jkunx instab ħati[49], u kif ukoll tal-prinċipju konvenzjonali ewlieni li l-ħelsien tal-bniedem jirbaħ fuq kollox;

Illi f'dan ir-rigward ingħad ukoll li "*compliance with national law is not, however, sufficient: Article 5§1 requires in addition that any deprivation of liberty should be in keeping with the purpose of protecting the individual from arbitrariness. It is a fundamental principle that no detention which is arbitrary can be compatible with Article 5§1 and the notion of 'arbitrariness' in Article 5§1 extends beyond a lack of conformity with national law, so that a deprivation of liberty may be lawful in terms of domestic law but still arbitrary and contrary to the Convention*"[50];

Illi ż-żewġ testi, kemm dak tal-artikolu 34 tal-Kostituzzjoni u kemm dak tal-artikolu 5 tal-Konvenzjoni (li għandhom xebh kbir bejniethom) jisħqu dwar il-legalita` tal-arrest jew żamma, ukoll f'dawk iċ-ċirkostanzi tassativi li jitqiesu bħala l-eċċezzjoni għar-regola. Din il-legalita' hija marbuta mal-eżistenza ta' dispożizzjoni fil-liġi li tippermetti arrest jew żamma bħal dik. Għalhekk, fil-fehma ta' din il-Qorti, l-ewwel kriterju li għandu jiġi sodisfatt hu dak li jkun hemm dispożizzjoni espressa tal-liġi li tkopri sitwazzjoni bħal dik;

Illi fil-liġi tagħna, s-setgħat tal-Pulizija li tarresta persuna huma maħsubin u regolati, fost l-oħrajn, fil-Kodiċi Kriminali stess[51];

Illi ż-żewġ testi jitkellmu wkoll dwar il-ħtieġa ta' suspett raġonevoli biex isaħħaħ arrest jew żamma f'ċirkostanzi bħal dawk. Dwar din il-frażi, ingħad u

[46] Van Dijk, van Hoof, van Rijn, Zwaak Theory & Practice of the European Convention on Human Rights (4th. Edit, 2006), pġ. 463
[47] *Op. cit.* pġ. § 9.4.7 f'pġ 481
[48] Q.E.D.B. **1.7.1997** fil-kawża fl-ismijiet ***Giulia Manzoni vs Italja*** (Applik. Nru. 19218/91) § 25
[49] Art. 34(3) tal-Kostituzzjoni u art. 6(2) tal-Konvenzjoni
[50] Q.E.D.B. **23.7.2013** fil-kawża fl-ismijiet ***Aden Ahmed vs Malta*** (Applik. Nru. 55352/12) § 141
[51] Ara artt. 355V u 355X tal-Kap 9 fost oħrajn

ġie mgħallem ħafna matul is-snin, l-iżjed għaliex il-biċċa l-kbira tal-ilmenti li jitressqu dwar il-ksur ta' dan il-jedd fondamentali jduru fuq jekk is-suspett kienx wieħed raġonevoli jew le. Il-kriterju tar-raġonevolezza, għalkemm b'elementi soġġettivi, għandu jkun wieħed oġġettiv[52];

Illi dan ifisser li huwa meħtieġ li jkun hemm il-bidu ta' provi ċari li jqanqlu f'dak li jkun konvinċiment morali li hija l-persuna suspettata u mhux ħaddieħor li għandu rabta mar-reat imwettaq jew li sejjer jitwettaq[53], u dan kif kienu jidhru ċ-ċirkostanzi fil-waqt tal-arrest jew taż-żamma. Mhux hekk biss, imma jeħtieġ li tali suspett raġonevoli jibqa' jseħħ f'kull waqt li l-persuna tkun arrestata[54]. Malli jintemm is-suspett raġonevoli, jew malli jaqbeż iż-żmien raġonevoli li jiġġustifikah[55] minnufih irid jintemm l-arrest jew iż-żamma[56]. Madankollu, mhuwiex mistenni li fil-waqt tal-arrest, il-Pulizija jkollha diġa` provi w xhieda biżżejjed biex bihom tista' minn dak il-ħin tressaq b'arrest lill-persuna suspettata[57]. Filwaqt li l-fatt li persuna li nżammet arrestata li, madankollu, aktar 'il quddiem tinħeles minn qorti b'deċiżjoni ġudizzjarja, ma tistax tilminta minn arrest illegali retrospettiv minħabba dak il-ħelsien[58];

Illi madankollu huwa mfisser ukoll li, għall-finijiet tal-artikolu 5(1)(ċ) tal-Konvenzjoni, minbarra l-ħtieġa ta' suspett raġonevoli fil-persuna arrestata jew miżmuma f'kull waqt tal-arrest jew taż-żamma tagħha, jeħtieġ jintwera wkoll li ċ-ċirkostanzi kienu tali li jiġġustifikaw iċ-ċaħda tal-liberta' personali tas-suspettat. Għaliex l-arrest jew iż-żamma huma biss ġustifikati jekk kemm-il darba jkunu pre-ordinati jew meħtieġa biex il-persuna suspettata titressaq quddiem l-awtorita` ġudizzjarja kompetenti u tinxela bl-akkuża addebitata lilha[59]. Tali raġonevolezza tissarraf fl-istħarriġ b'bona fidi min-naħa tal-Pulizija, ukoll jekk sa dak il-waqt l-eżistenza jew in-natura tar-reat ma jkunux għadhom magħrufa fiċ-ċert[60];

Illi biex żamma jew arrest taħt l-artikolu 5(1)(ċ) tal-Konvenzjoni jibqa' wieħed tajjeb, huwa mitlub li l-persuna hekk miżmuma b'arrest titressaq mill-aktar fis quddiem qorti biex isir stħarriġ kif imiss tas-siwi tal-istess arrest: fin-nuqqas, il-persuna miżmuma għandha tinħeles[61];

---

[52] Ara Kost. **5.4.1991** fil-kawża fl-ismijiet ***Vella vs Kummissarju tal-Pulizija et*** (Kollez. Vol: **LXXV.i.106**); u Kost. **14.12.1994** fil-kawża fl-ismijiet ***Azzopardi vs Kummissarju tal-Pulizija et*** (Kollez. Vol: **LXXVIII.i.256**) u l-ġurisprudenza hemm imsemmija
[53] Ara. P.A.(Kost). **8.4.1988** fil-kawża fl-ismijiet ***Mifsud vs Kummissarju tal-:Pulizija et*** (Kollez. Vol: **LXXII**)
[54] Ara App. Kost. **9.4.1973** fil-kawża fl-ismijiet ***Cecil Paċe vs Onor. Dom Mintoff et*** (mhix pubblikata)
[55] Ara. Q.E.D.B. **27.6.1968** fil-kawża ***Wemhoff vs Repubblika Federali tal-Ġermanja*** (Applik. Nru 2122/64), §5; u Kost. **29.3.2000** fil-kawża fl-ismijiet ***Calleja vs Avukat Ġenerali et*** (Kollez. Vol: **LXXXIV.i.25**)
[56] Ara App. Kost. **7.3.1990** fil-kawża fl-ismijiet ***Mifsud vs Kummissarju tal-:Pulizija et*** (Kollez. Vol: **LXXIV.i.37**)
[57] Ara. P.A. (Kost) **21.11.1994** fil-kawża fl-ismijiet ***Briffa vs Kummissarju tal-Pulizjia*** (Kollez. Vol: **LXXVIII**)
[58] Van Dijk, van Hoof, van Rijn, Zwaak *op. cit.*, pġ. 473
[59] Ara App. Kost. **31.7.1998** fil-kawża fl-ismijiet ***Attard vs Kummissarju tal-Pulizija*** (Kollez. Vol: **LXXXII.i.99**)
[60] K Reid *A Practitioner's Guide to the European Convention on Huma Rights* (3rd. Edit, 2007) §IIB-031, pġ. 233
[61] Art. 5(3) tal-Konvenzjoni

Illi tajjeb jingħad li dak l-arrest li l-Pulizija tista' twettaq sakemm isir stħarriġ dwar reat u l-persuna titressaq biex twieġeb għal xi eventwali akkuża quddiem Qorti kompetenti huwa wieħed ta' natura amministrattiva jew eżekuttiva, kif distint minn dak li jista' jissejjaħ ġudizzajrju, u li jseħħ meta dik il-Qorti jew Qorti oħra kompetenti ma tilqax talba għal-liberta` provviżorja jew tħassar liberta' diġa` mogħtija, jew waqt xi stadju ieħor tordna l-arrest ta' imputat[62];

Illi mill-eżami tal-fatti li joħorġu mill-atti tal-kawża, jirriżulta li l-Pulizija kellha raġunijiet tajbin biżżejjed biex iżżomm lir-rikorrent taħt arrest. Għall-kuntrarju ta' dak li jissottometti, kien hemm elementi mad-daqqa t'għajn li kienu jippuntaw lejn ir-rikorrent u lejn kuġinuh. Kienu elementi li, aktar ma sar stħarriġ u fl-istess żmien meta kien rappurtat il-fatt, bdew kulma jmur jinbnew wieħed fuq l-ieħor. Sa ftit jiem wara li nfetaħ il-każ, il-Pulizija kienet sabet elementi determinanti li jsejsu suspett raġonevoli. Il-fatt li l-każ tqanqal minn rapport ta' persuna mhux magħrufa ma jnaqqasx mis-siwi tal-istħarriġ li l-Pulizija għamlet dwar dak ir-rapport u l-mod li bih irriferiet mill-ewwel lill-Maġistrat tal-Għassa għad-direzzjoni meqjusa tiegħu;

Illi, fuq kollox, intwera li dak is-suspett wassal għall-ħruġ ta' Att ta' Akkuża u għat-teħid ta' proċediment li wassal għall-għoti ta' sentenzi bis-sejbien tal-ħtija tar-rikorrent sewwasew fuq is-saħħa ta' dawk l-elementi. Iż-żamma f'arrest min-naħa tal-Pulizija kienet ukoll għal żmien aqsar mit-tmienja u erbgħin (48) siegħa li tippreskrivi d-dispożizzjoni relattiva tal-Kostituzzjoni u d-dispożizzjonijiet l-oħrajn rilevanti tal-Kodiċi Kriminali;

Illi minn dawn iċ-ċirkostanzi kollha, il-Qorti tasal għall-fehma li t-talbiet tar-rikorrent f'dan ir-rigward mhumiex sejrin jintlaqgħu, għaliex mhux pruvati u għalhekk mhumiex mistħoqqa la fil-fatt u lanqas fid-dritt;

Illi fir-rigward tal-**ilment tal-ksur tal-jedd tiegħu għal smigħ xieraq** ir-rikorrent iqajjem bosta kwestjonijiet. Fl-ewwel lok, jisħaq fuq il-fatt li, sakemm dam miżmum arrestat ma tħalliex ikellem avukat u spiċċa ta l-istqarrija tiegħu bla ma laħaq tkellem ma' avukat li kien jafda. Fit-tieni lok, huwa jgħid li xi wħud mill-Pulizija li kienu arrestawh u sakemm dam arrestat, kienu webbluh biex jaċċetta s-sehem tiegħu f'dak li nstab biex b'hekk jeħles malajr mill-arrest u jkun jista' jmur lura d-dar u biex jevita li jitressqu akkużi aktar ħorox fil-konfront tiegħu. Fit-tielet lok, jilminta li t-tfittxija li saret fid-dar tiegħu ma kinitx awtorizzata b'*warrant* kif titlob il-liġi billi ma kinitx iffirmata mill-Maġistrat Inkwirenti. Fir-raba' lok, jilminta mill-fatt li l-Pulizija ma ħarsitx il-preżunzjoni tal-innoċenza tiegħu u rat x'għamlet biex tgħabbih bi ħtija meta ma

[62] Ara App. Kost. **11.4.1995** fil-kawża fl-ismijiet ***Mifsud vs L-Onor. Prim Ministru et*** (Kollez. Vol: **LXXIX.i.113**)

kellhiex l-iċken prova kontrih. Fil-ħames lok, li l-istqarrija li ta lill-Pulizija la kienet magħmula b'mod ħieles u lanqas fuq is-sewwa. Fis-sitt lok, huwa jgħid li l-Qorti Kriminali tat direzzjonijiet ħżiena lill-Ġurija dwar is-siwi tal-istqarrija tiegħu u dwar il-provi kuntrarji oħrajn li tressqu mill-Prosekuzzjoni lil hinn minn dak li kien ingħad minnu fl-istess stqarrija. Fis-seba' lok, jisħaq li l-iżvantaġġ li qiegħed lilu nnifsu fih meta ta l-istqarrija li ta wasslitu biex ma jkollux smigħ xieraq;

Illi għal dawn l-ilmenti l-intimati jwieġbu billi jgħidu li r-rikorrent għadda minn proċess sħiħ li wassal għall-għoti ta' sentenzi li llum saru ġudikat, u wara li baqa' passiv matul dak il-proċediment kollu, qiegħed iqanqal l-ilment ta' ksur tal-jedd tiegħu għal smigħ xieraq ftit aktar minn għaxar snin wara li ntemm dak il-proċediment. L-intimati jqisu li l-każ tar-rikorrent huwa stedina lil din il-Qorti li terġa' tiftaħ u tistħarreġ l-imsemmi proċediment u xejn aktar minn hekk. Jgħidu li, fil-biċċa l-kbira, l-ilment tar-rikorrent taħt din ir-ras huwa l-frott ta' "spekulazzjonijiet gratuwiti" kontra l-Pulizija li mexxiet il-prosekuzzjoni u kontra l-imħallef li mexxa l-Ġuri;

Illi għal dak li jirrigwarda l-ewwel kawżali tal-ilment tar-rikorrent safejn jirrigwarda ċ-ċaħda mill-Pulizija li jitħalla jkellem avukat, jirriżulta li, sa dak il-ħin li ta l-istqarrija lill-Pulizija, ir-rikorrent ma kienx kellem avukat. Jidher li, minn x'ħin inġabar mill-Pulizija fis-26 ta' Ottubru, 1992, sa dak inhar li nħeles mill-arrest mill-Kwartieri Ġenerali tal-Pulizija, ir-rikorrent ma kellimx avukat jew imqar membru tal-familja tiegħu (ħlief fil-ħin x'ħin mar mal-Pulizija d-dar tiegħu biex issir tfittxija). Min-naħa l-oħra, fl-ebda waqt tal-proċediment imniedi kontrih fil-Qrati ta' kompetenza kriminali ma kien qanqal xi lment dwar din iċ-ċirkostanza u wisq anqas dwar is-siwi tal-istqarrija mogħtija minnu lill-Pulizija jew jekk messhiex intużat bħala prova kontrih fl-istess proċediment;

Illi, min-naħa tagħhom, l-intimati jwarrbu dan l-ilment u jisħqu li r-rikorrent ta l-istqarrija tiegħu wara li kien imwissi kif imiss dwar il-konsegwenzi li jagħżel li jagħtiha. Jgħidu wkoll li għamilha minn rajh u jiċħdu bil-qawwa kollha li kien mhedded jew imwebbel mill-Pulizija biex jagħmilha ħalli jiffranka konsegwenzi agħar;

Illi dan l-ilment tar-rikorrent jissejjes kemm fuq dak li jipprovdi l-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u kif ukoll l-artikolu 6(3)(ċ) tal-Konvenzjoni;

Illi **għal dak li jirrigwarda l-allegat ksur l-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni**, għandu jingħad li, fil-partijiet tiegħu rilevanti għal dan il-każ, dak l-artikolu jipprovdi li: "*(1) Kull meta xi ħadd ikun akkużat b'reat kriminali huwa għandu, kemm-il darba l-akkuża ma tiġix irtirata, jiġi mogħti smigħ xieraq għeluq żmien*

raġonevoli minn qorti indipendenti u imparzjali mwaqqfa b'liġi. ... (5) Kull min jiġi akkużat b'reat kriminali għandu jiġi meqjus li jkun innoċenti sakemm jiġi pruvat jew ikun wieġeb li huwa ħati: Iżda ebda ħaġa li hemm fi jew magħmula skond l-awtorità ta' xi liġi ma titqies li tkun inkonsistenti ma' jew bi ksur ta' dan is-subartikolu safejn dik il-liġi timponi fuq xi persuna akkużata kif intqal qabel il-piż tal-prova ta' fatti partikolari. (6) Kull min ikun akkużat b'reat kriminali - ... (ċ) għandu jitħalla jiddefendi ruħu personalment jew permezz ta' rappreżentant legali u min ma jkunx jista' jħallas għal rappreżentanza legali hekk kif tkun meħtieġa raġonevolment miċ-ċirkostanzi tal-każ tiegħu jkollu dritt li jkollu dik ir-rappreżentanza bi spejjeż pubbliċi; ... (10) Ebda persuna li tgħaddi proċeduri għal reat kriminali ma għandha tkun obbligata li tixhed fil-proċeduri kontra tagħha";

Illi l-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta jagħmilha ċara li l-jedd ta' smigħ xieraq fil-qafas ta' proċeduri kriminali jiddependi minn (a) akkuża li (b) tkun qegħda tinstama' minn Qorti indipendenti w imparzjali mwaqqfa b'liġi. Dan l-artikolu ġie mfisser mill-Qrati tagħna bħala li japplika biss fejn ikun inbeda proċediment quddiem qorti li, fl-għeluq ta' dak il-proċediment, tista' tasal biex tagħti deċiżjoni li tiddetermina l-ħtija jew in-nuqqas ta' ħtija tal-persuna akkużata. Għalhekk, tqies li d-dispożizzjonijiet tal-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni la jgħoddu dwar proċeduri quddiem il-Qorti Kriminali bħala Qorti Inkwirenti[63] u lanqas għal proċeduri quddiem il-Qorti Kriminali bħala Qorti Istruttorja[64];

Illi fil-qafas taċ-ċirkostanzi li fuqhom ir-rikorrent jibni l-każ tiegħu tal-lum, għandu joħroġ ċar li dawn jirreferu għal qagħda li kienet teżisti qabel ma r-rikorrent kien imqar tressaq quddiem qorti biex iwieġeb għal akkuża magħmula kontrih. F'każ bħal dak, id-dispożizzjonijiet tal-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ma jkunux għadhom bdew jgħoddu[65]. Madankollu, wieħed jista' jgħid li l-istqarrija nqdiet biha l-Prosekuzzjoni matul il-Ġuri u għalhekk dan iġib l-ilment sewwasew fl-ambitu tal-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni[66];

Illi l-Qorti terġa' tisħaq li t-talba tar-rikorrent jidher li tirrigwarda l-fatt li l-istqarrija tiegħu ttieħdet bi ksur tal-jedd fundamentali tiegħu għal smigħ xieraq. B'żieda ma' dan, il-Qorti tqis li r-rikorrent jew id-difensuri tiegħu f'ebda waqt tal-proċediment meħud kontrih fil-qrati ta' kompetenza kriminali ma qanqlu xi lment dwar l-użu tal-istqarrija bħala prova f'dawk il-proċeduri. Mhux hekk biss, iżda, matul l-istess Ġuri, ir-rikorrent offra li jagħti x-xhieda tiegħu u kien mistoqsi wkoll fuq iċ-ċirkostanzi marbuta mal-istqarrija li ta lill-Pulizija. La

---

63 P.A. (Kost.) **17.1.2002** fil-kawża fl-ismijiet ***Karl Heinrich Muscat vs l-Avukat Ġenerali et***
64 Kost. **16.10.2002** fil-kawża fl-ismijiet ***Anthony Żarb et vs Ministru tal-Ġustizzja et***
65 Kost. **13.2.2017** fl-atti tar-Riferenza Kostituzzjonali fl-ismijiet ***Il-Pulizija (Spett. Graziella Muscat) vs Philip Borġ***
66 Ara, f'dan ir-rigward, Kost. **24.6.2016** fil-kawża fl-ismijiet ***Malcolm Said vs Avukat Ġenerali et***

waqt it-trattazzjoni tal-każ quddiem il-Qorti Kriminali u lanqas waqt it-trattazzjoni tal-appell quddiem il-Qorti tal-Appell Kriminali ma tqajmet mir-rikorrent il-kwestjoni tas-siwi tal-istqarrija li hu kien ta jew jekk messhiex tħalliet tintuża bħala prova tal-Prosekuzzjoni waqt il-Ġuri[67];

Illi din il-Qorti fliet ukoll l-atti tal-Ġuri u sabet li l-verdett u s-sejbien tal-ħtija tar-rikorrent ma kienx jistrieħ esklussivament fuq l-istqarrija li ta lill-Pulizija. Għall-kuntrarju, joħroġ ċar minn dawk l-atti li nġabu għall-eżami tal-Ġurija u tal-Qorti Kriminali provi oħrajn materjali tajbin biżżejjed li fuqhom il-Ġurati setgħu jaslu għall-verdett li jaslu bla ma joqogħdu fuq dak li stqarr ir-rikorrent fl-istqarrija tiegħu. Meta wieħed iqis il-proċediment kollu li r-rikorrent għadda minnu, ma jistax jingħad li l-każ tiegħu kien vizzjat minħabba li l-istqarrija tiegħu kienet waħda mill-provi mressqa fost ħafna oħrajn mill-Prosekuzzjoni. Il-Qorti taqbel mas-sottomissjonijiet magħmulin mill-intimati fin-Nota tagħhom[68] li s-sejbien ta' ħtija tar-rikorrent kien imsejjes fuq provi li ma kinux jikkonsistu fl-istqarrija li ta lill-Pulizija;

Illi għalhekk, din il-Qorti ma ssibx li ntwera tajjeb biżżejjed li r-rikorrent ġarrab ksur taħt l-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni;

Illi **għal dak li jirrigwarda l-allegat ksur tal-artikolu 6 tal-Konvenzjoni**, fil-partijiet rilevanti tiegħu għal dan il-każ, dan jipprovdi li: "*(3) Kull min ikun akkużat b'reat kriminali għandu d-drittijiet minimi li ġejjin ... (ċ) li jiddefendi ruħu personalment jew permezz ta' assistenza legali magħżula minnu stess jew, jekk ma jkollux mezzi biżżejjed li jħallas l-assistenza legali, din għandha tingħata lilu b'xejn meta l-interessi tal-ġustizzja jeħtieġu hekk*";

Illi normalment, l-imsemmi artikolu jinqara flimkien ma' l-artikolu 6(1) tal-istess Konvenzjoni. Dan jingħad għaliex "*the specific enumeration in the third paragraph for criminal proceedings does not imply that an examination for compatibility with the third paragraph makes an examination for compatibility with the first paragraph superfluous, since the guarantees contained in the third paragraph of Article 6 are constituent elements, inter alia, of the general notion of a fair trial. The enumeration of the third paragraph is not limitative in that respect, and it is therefore possible that, although the guarantees mentioned there have been satisfied, the trial as a whole still does not satisfy the requirements of a fair trial*"[69];

---

[67] Ara Kost **28.6.2012** fil-kawża fl-ismijiet ***Simon Xuereb vs*** Avukat ***Ġenerali***
[68] Paġġ. 295 – 6 tal-proċess
[69] Van Dijk, van Hoof, van Rijn, Zwaak Theory and Practice of the European Convention on Human Rights (4th Edit, 2006), paġ. 631

Illi f'dan ir-rigward, għalhekk, jidher ċar li l-applikabilita` tal-ħarsien tal-jedd għal smigħ xieraq taħt l-artikolu 6 tal-Konvenzjoni hija usa' minn dik mogħtija għall-istess jedd taħt l-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni. Dan ukoll għaliex l-effetti tal-artikolu tal-Konvenzjoni jistgħu jiddaħħlu fis-seħħ dwar stħarriġ ta' lment ta' ksur ta' jedd għal smigħ xieraq sa minn qabel mal-każ jitressaq għal smigħ quddiem qorti, jekk kemm-il darba jintwera li l-proċediment x'aktarx ikun serjament kompromess b'xi nuqqas ta' tħaris fi stadju bikri ta' xi wieħed mid-dispożizzjonijiet ta' dak l-artikolu;

Illi llum il-ġurnata jidher li ma għad fadal l-ebda dubju li, għall-finijiet tal-artikolu 6(3) tal-Konvenzjoni, l-jedd li wieħed ikun mgħejjun minn avukat magħżul minnu nnifsu jew imqabbad għalih b'xejn meta ma jkollux minn fejn iħallas avukat, jibda jgħodd sa minn qabel is-smigħ proprju tal-każ kriminali. Jidher li din it-tifsira ħarġet mill-fatt li ladarba l-ħarsien tal-jedd ta' smigħ xieraq fejn jidħol it-tul taż-żmien ta' kawża taħt l-artikolu 6(1) jgħodd f'kull stadju tal-proċediment[70], ma jistax jonqos li l-istess firxa tal-artikolu 6 ma tkunx tgħodd ukoll għal dawk il-garanziji minimi li l-persuna suġġetta għall-proċediment kriminali għandha jedd tgawdi taħt is-sub-artikolu (3) tal-imsemmi artikolu. Jidher li l-jedd li persuna tkun mgħejjuna minn avukat imqar waqt il-fażi tal-interrogazzjoni huwa b'rispett għad-dritt li l-ebda persuna ma għandha titħalla jew tkun imġiegħla tinkrimina lilha nnifisha[71];

Illi maż-żmien, it-tħaddim mogħti lil dan is-sub-artikolu fejn jidħol il-jedd ta' għajnuna ta' avukat ukoll fil-waqt li l-persuna tkun għadha miżmuma mqar b'suspett ta' twettiq ta' reat jew waqt l-istħarriġ tal-istess reat, u qabel ma jkunu nħarġu kontra tagħha akkużi speċifiċi, twessa' biex jinkludi l-waqt fejn dik il-persuna tkun intalbet u tkun tat stqarrija lill-Pulizija u dan biex jingħata ħarsien "prattiku u effettiv" lill-imsemmi jedd[72]. Dan il-jedd tal-preżenza ta' avukat sa minn dak il-waqt bikri tal-"proċediment" ma jistax jiċċaħħad jekk mhux għal "raġunijiet tajbin"[73] jew jekk il-persuna suspettata nnifisha tirrifjuta li tkun mgħejjuna minn avukat[74]. F'dan ir-rigward ingħad li "*neither the letter nor the spirit of Article 6 of the Convention prevents a person from waiving of his own free will, either expressly or tacitly, the entitlement to the guarantees of a fair trial, as long as a waiver of the right is given in an unequivocal manner and was attended by the minimum safeguards commensurate to its importance*"[75];

---

[70] Q.E.D.B. **24.11.1993** fil-kawża fl-ismijiet ***Imbrioscia vs Svizzera*** (Applik. Nru. 13972/88) § 36
[71] Q.E.D.B. **12.1.2016** fil-kawża fl-ismijiet ***Borġ vs Malta*** (Applik. Nru. 37537/13) §§ 56 – 58
[72] Q.E.D.B. (GC) **27.11.2008** fil-kawża fl-ismijiet ***Salduz vs Turkija*** (Applik. Nru. 36391/02) § 55 li qalbet is-sentenza mogħtija mit-Tieni Sezzjoni fl-**26.4.2007** li ma kinitx sabet ksur tal-art. 6(3)(ċ) tal-Konvenzjoni
[73] Q.E.D.B. (GC) **25.1.1996** fil-kawża fl-ismijiet ***Murray vs Renju Unit*** (Applik. Nru. 18731/91) § 63
[74] Q.E.D.B. **23.2.2010** fil-kawża fl-ismijiet ***Yoldas vs Turkija*** (Applik. Nru. 27503/04) § 51
[75] Q.E.D.B. **15.9.2011** fil-kawża fl-ismijiet ***Paskal vs Ukrajina*** (Applik. Nru. 24652/04) §76

Illi, fin-nuqqas ta' rinunzja bħal din, jaqa' fuq l-awtorita` pubblika li turi kemm li kien hemm raġuni tajba biex iċċaħħad lil persuna milli tkun mgħejjuna minn avukat u kif ukoll li dik il-persuna tassew u mingħajr theddid irrinunzjat għal dak il-jedd. Din il-kwestjoni wkoll kienet mistħarrġa b'reqqa mill-ogħla Qorti tagħna m'ilux u din il-Qorti ma jidhrilhiex li għandha għalfejn terġa' toqgħod ittenni dak li ingħad minn dik il-Qorti aktar milli tirreferi għas-sentenza relativa[76];

Illi jidher li fejn – bħalma kienet il-qagħda f'Malta fiż-żmien rilevanti għall-każ tar-rikorrent – il-liġi ma kinitx tagħti lil persuna miżmuma mill-Pulizija li tikkonsulta ma' avukat tal-fiduċja tagħha, qabel ma tħalli stqarrija, kienet biżżejjed biex twassal għal sejbien ta' ksur tad-dispożizzjonijiet tal-artikolu 6 tal-Konvenzjoni[77]. Minbarra dan, il-każ tar-rikorrent huwa wieħed fejn il-proċeduri kontrih fil-Qrati ta' kompetenza kriminali intemmu (fil-fatt kien ilhom mitmuma mal-għaxar snin qabel ma fetaħ din il-kawża) b'sentenza li għaddiet f'ġudikat. F'dak ir-rigward[78] il-fatt waħdu li fl-imsemmi proċediment intużat l-istqarrija li r-rikorrent kien ta lill-Pulizija bla ma kien ingħata l-opportunita` li jikkonsulta ma' avukat tal-għażla tiegħu ġġib magħha s-sejbien awtomatiku tal-jedd tar-rikorrent dwar smigħ xieraq bi ksur tad-dispożizzjonijiet tal-artikolu 6(3)(ċ) tal-Konvenzjoni;

Illi f'dan ir-rigward, għalhekk, il-Qorti ssib li r-rikorrent ġarrab ksur tal-jedd tiegħu għal smigħ xieraq kif imħares bl-artikolu 6(3)(ċ) tal-Konvenzjoni;

Illi minħabba f'hekk il-Qorti ma tarax li għandha għalfejn tistħarreġ il-ksur tal-jedd tar-rikorrent taħt <u>it-tieni kawżali</u> (li l-istqarrija taha għaliex kien imwebbel b'xi vantaġġ jew mhedded b'xi konsegwenza), taħt <u>il-ħames kawżali</u> (li l-istqarrija ma kinitx magħmula b'mod ħieles u lanqas mibnija fuq il-fatti) u taħt <u>is-seba' kawżali</u> (li l-fatt li huwa għamel l-istqarrija li għamel qegħditu fi żvantaġġ fit-tressiq tad-difiża tiegħu quddiem il-Qorti Kriminali);

Illi għal dak li jirrigwarda <u>t-tielet kawżali</u> (li t-tfittxija li saret fid-dar tiegħu saret bi ksur tal-liġi), il-Qorti ma tarax kif dan l-ilment jolqot il-jedd tar-rikorrent għal smigħ xieraq. Ir-rikorrent ma fisser bl-ebda mod kif din iċ-ċirkostanza (li kieku kienet minnha) kienet tolqot il-jedd tiegħu msemmi. Hu jgħid biss li ma kinitx awtorizzata b'*warrant* iffirmat minn Maġistrat;

Illi l-intimati jgħidu li t-tfittxija fid-dar tar-rikorrent saret skond il-liġi kif kienet fis-seħħ fiż-żmien rilevanti u wkoll kif inhi l-liġi llum. Jgħidu li l-jedd mogħti

---

[76] Kost. **2.3.2018** fil-kawża fl-ismijiet ***Dominic Camilleri vs Avukat Ġenerali***
[77] Q.E.D.B. **2.4.2015** fil-kawża fl-ismijiet ***Dimech vs Malta*** (Applik. Nru. 34373/13) §44
[78] Ara Q.E.D.B. **12.1.2016** fil-kawża fl-ismijiet ***Borġ vs Malta*** (Applik. Nru. 37537/13) §§ 61 – 63

lill-Pulizija biex tfittex f'xi dar jew post meta jkollha suspett raġonevoli li seħħ reat jew biex issib provi marbuta ma' reat imwettaq ma jiddependix tabilfors mal-ħruġ ta' Mandat minn Maġistrat;

Illi l-Qorti rat id-dispożizzjonijiet relattivi tal-liġi u taqbel mal-intimati li t-tfittxija li saret fid-dar tar-rikorrent ma kinitx bi ksur tal-liġi. Sa minn qabel il-bidliet li ddaħħlu fil-liġi fl-2002, kien mogħti li tfittxija f'post setgħet issir b'ordni jew awtorizżazzjoni mogħtija minn uffiċjal tal-Korp tal-Pulizija mhux taħt il-grad ta' Spettur, u din il-qagħda hija hekk illum ukoll[79]. Lil hinn minn hekk, ir-rikorrent ma wera lil din il-Qorti bl-ebda mod kif it-tfittxija li saret fid-dar tiegħu u l-elevazzjoni minnha ta' xi oġġeti li tressqu bħala esebiti matul il-proċedimenti mnedijin kontrih quddiem il-Qrati ta' kompetenza kriminali kisru l-jedd tiegħu għal smigħ xieraq. Lanqas ma fisser għaliex huwa qatt ma kien ikkontesta dan l-ilment quddiem dawk il-Qrati fiż-żmien kollu li damu miexja dawk il-proċedimenti;

Illi, għalhekk, il-Qorti hija tal-fehma li l-ilment tar-rikorrent taħt din il-kawżali mhuwiex mistħoqq u la taħt xi waħda mid-dispożizzjonijiet tal-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u lanqas taħt dawk tal-artikolu 6 tal-Konvenzjoni;

Illi għal dak li jirrigwarda r-raba' kawżali (li l-Pulizija ma ħarsitx il-preżunzjoni tal-innoċenza tiegħu) din tkompli tinbena fuq dak li ssemma qabel dwar meta tqies l-ilment tar-rikorrent dwar l-arrest illegali tiegħu. Hawnhekk, huwa jtenni dak li qal qabel li, bla ma kellha għaliex twaħħal fih, il-Pulizija kienet qisitu ħati u mexxiet l-istħarriġ tagħha bil-fehma li hu kien ħati u xejn aktar;

Illi jidher li din il-kawżali tinbena fuq dak li jgħid l-artikolu 39(5) tal-Kostituzzjoni u l-artikolu 6(2) tal-Konvenzjoni li jitkellmu dwar il-preżunzjoni tal-innoċenza ta' persuna mixlija b'reat quddiem qorti;

Illi huwa stabbilit li biex tassew jitħares il-prinċipju msemmi, huwa meħtieġ li qorti li quddiemha titressaq persuna mixlija trid tqis lil dik il-persuna bħala innoċenti u li ssibha ħatja biss jekk kemm-il darba titressaq xhieda tajba, b'saħħitha u fuq il-bażi ta' provi validi u leġittimi. Kif ingħad, "*...the principle of the presumption of innocence ... requires, inter alia, that when carrying out their duties, the members of a court should not start with the preconceived idea that the accused has committed the offence charged; the burden of proof is on the prosecution, and any doubt should benefit the accused. It also follows that it is for the prosecution to inform the accused of the case that will be made against him, so that he may prepare and present his defence accordingly and to*

[79] Ara artt. 355K sa 355M tal-Kap 9

adduce evidence sufficient to convict him"[80]. Minn din is-silta, wieħed jara li r-regoli dwar il-preżunzjoni ma jorbtux lill-intimat Kummissarju tal-Pulizija fil-funzjoni tiegħu ta' prosekutur, imma jorbtu lill-Qorti. Fil-każ ta' qorti ta' indoli kriminali dan jgħodd kemm għall-imħallef togat u kif ukoll għall-imħallfin tal-fatti (jiġifieri l-ġurija);

Illi jekk wieħed jiġbor l-ilmenti kollha magħmula mir-rikorrent taħt din il-kawżali, wieħed isib li l-biċċa l-kbira minnhom jimmiraw fuq l-intimat Kummissarju tal-Pulizija, jew is-subalterni tiegħu. Bħala l-persuna li tmexxi l-prosekuzzjoni, il-fatt li l-intimat ikollu l-fehma li l-persuna mixlija hija ħatja ma jwaqqax il-prinċipju tal-preżunzjoni tal-innoċenza ta' dik il-persuna. Huwa mistenni li l-prosekuzzjoni tkun konvinta mill-każ tagħha: u sakemm twettaq ix-xogħol tagħha billi tressaq provi tajba biżżejjed biex issejjes il-każ tagħha u li dan tagħmlu bi tħaris tar-regoli preskritti ta' mġiba proċedurali korretta, ma jkun hemm l-ebda ksur tal-jedd tal-persuna mixlija li titqies innoċenti. Kif tifhimha l-Qorti, l-ħarsien tal-preżeunzjoni torbot lil min huwa msejjaħ biex jiġġudika lill-persuna mixlija u mhux lil min qed jixliha;

Illi fid-dawl ta' dawn il-kunsiderazzjonijiet, il-Qorti ma ssibx li r-rikorrent seħħlu juriha li l-intimat Kummissarju tal-Pulizija jaħti għall-ksur tal-jedd li r-rikorrent jitqies innoċenti sakemm instab ħati;

Illi għal dak li jirrigwarda s-sitt kawżali (li l-Qorti Kriminali tat lill-Ġurija direzzjonijiet ħżiena dwar is-siwi tal-istqarrija tiegħu u dwar il-provi kuntrarji oħrajn) il-Qorti ħadet qies tal-episodji li r-rikorrent isemmi fir-rikors promotur u kif ukoll fin-Nota ta' Sottomissjonijiet tiegħu. Huwa jiffoka fuq nuqqasijiet li jgħid li wettqet il-Qorti Kriminali waqt is-smigħ tal-Ġuri, kemm waqt is-smigħ tax-xhieda u kif ukoll fl-indirizz tagħha lill-Ġurija;

Illi f'dan ir-rigward, il-Qorti tqis li l-biċċa l-kbira minn dawn iċ-ċirkostanzi kienu tqajmu mir-rikorrent fl-appell mis-sentenza u l-Qorti tal-Appell Kriminali kienet stħarrġithom waħda waħda fis-sentenza mirquma li tat. Il-Qorti tibda biex tgħid li huwa stabbilit li bil-kliem 'smigħ xieraq' wieħed jifhem li l-proċess ġudizzjarju jkun tmexxa b'ħarsien tar-regoli stabiliti fil-Konvenzjoni. Għalhekk, is-setgħat ta' din il-Qorti fil-kompetenza li fiha tressqet quddiemha l-kawża tar-rikorrent mhuwiex dak li tagħmilha ta' qorti ta' appell fuq il-Qrati ta' kompetenza kriminali li quddiemhom instema' l-każ tar-rikorrent u li taw is-sentenzi li minnhom jilminta. F'dan ir-rigward, xogħol din il-Qorti huwa dak li tara li ma seħħx ksur ta' xi jedd imħares mill-Konvenzjoni, u mhux li tara jekk is-sentenzi tal-qrati l-oħra li dwarhom jilminta r-rikorrent qatgħux sewwa l-

[80] Q.E.D.B. **6.12.1988** fil-kawża fl-ismijiet ***Barbera', Messegue u Jabardo vs Spanja*** (Applik. Nru. 10588/83) § 77

mertu li kellhom quddiemhom[81]. B'mod partikolari ngħad li "*.. .. d-dritt għal smigħ xieraq ma jiggarantix il-korrettezza tas-sentenza fil-mertu, iżda jiggarantixxi biss l-aderenza ma' ċerti prinċipji proċedurali (indipendenza u imparzjalita' tal-Qorti u tal-ġudikant, audi alteram partem u smigħ u pronunċjament tas-sentenza fil-pubbliku) li huma konduċenti għall-amministrazzjoni tajba tal-ġustizzja. Il-funzjoni tal-Qorti, fil-ġurisdizzjoni Kostituzzjonali tagħha, m'hijiex illi tirrevedi s-sentenzi ta' Qrati oħra biex tgħid jekk dawn ġewx deċiżi 'sewwa' jew le, iżda hija limitata għall-funzjoni li tara jekk dawk is-sentenzi kisrux il-Kostituzzjoni jew il-Konvenzjoni Ewropea*"[82]. Il-Qorti li quddiemha jitqajjem ilment ta' ksur ta' jedd għal smigħ xieraq tista' madankollu tifli l-atti proċesswali tal-kawża li fiha jitnissel dak l-ilment u kif ukoll il-mertu maqtugħ f'dak il-proċediment, safejn l-ilment jimpinġi fuq xi jedd tal-individwu li r-raġunament tal-Qorti kien arbitrarju jew irraġonevoli għal kollox[83]. Imma, il-fatt waħdu li r-rikorrent jisħaq li huwa innoċenti tal-akkużi li dwarhom instab ħati ma jissarrafx fi ksur tal-jedd tiegħu għal smigħ xieraq[84]. Jeħtieġ jintwerew raġunijiet aqwa minn hekk u l-piż li jintwerew dawn ir-raġunijiet jaqa' fuq ir-rikorrent li jallega l-ksur tal-jedd;

Illi b'żieda ma' dan kollu, il-fatt li Qorti ma taqbilx mal-linja difensjonali ta' parti li tkun f'kawża quddiemha ma jġibx b'daqshekk li dik il-Qorti tkun kisret il-jedd ta' dik il-parti għal smigħ xieraq. Huwa mistenni li, waqt it-tmexxija tal-kawża, Qorti tagħraf tuża s-setgħat tagħha biex tinstab il-verita` u tagħti lill-partijiet li jkunu quddiemha opportunita` ndaqs biex imexxu l-każ tagħhom. Huwa wkoll mistenni li fl-għoti tas-sentenza, il-Qorti tagħmel l-għażla tagħha dwar fuq liema waħda mill-partijiet toqgħod u safejn għandha toqgħod fuq dik il-parti għal kollox jew f'biċċa. L-importanti hu li l-Qorti tagħti r-raġunijiet xierqa biex turi għaliex waslet biex emmnet lil naħa u mhux lil oħra. Dik l-għażla hija l-attribut ewlieni ta' kull ġudikant fit-twettiq tas-sejħa tiegħu li jiddeċiedi l-każ li jkollu quddiemu, u dan joħroġ l-aktar f'qafas ta' litigazzjoni kontenzjuża;

Illi safejn is-sottomissjonijiet tar-rikorrent jippruvaw idaħħlu lil din il-Qorti fi stħarriġ tar-raġunament magħmul miż-żewġt iqrati fis-sentenzi tagħhom, din il-Qorti ma tistax tqishom, għar-raġunijiet li ssemmew qabel u li dwarhom din il-Qorti ma tagħmilhiex ta' qorti tal-appell;

[81] Kost. **22.2.2013** fil-kawża fl-ismijiet ***Carmel sive Charles Cutajar vs Avukat Ġenerali et***
[82] Kost. **30.9.2011** fil-kawża fl-ismijiet ***J.E.M. Investments Limited vs Avukat Ġenerali et***
[83] Kost. **5.4.2013** fil-kawża fl-ismijiet ***Carmel Joseph Farruġia vs L-Avukat Ġenerali***
[84] Kost. **9.12.2013** fil-kawża fl-ismijiet ***Anthony Seychell vs Onor. Prim Ministru et***

Illi għalhekk, il-Qorti qiegħda tasal għall-fehma li r-rikorrent ma weriex li ġarrab ksur tal-jedd tiegħu għal smigħ xieraq bil-mod kif l-imħallef li ippresjieda l-Qorti Kriminali mexxa l-Ġuri;

Illi jifdal li l-Qorti tqis **ir-rimedji mitluba** mir-rikorrent. Huwa jqis li, ladarba kien ġarrab ksur tal-jeddijiet fundamentali li dwarhom ressaq din il-kawża, il-konsegwenza trid tkun li s-sentenzi li bihom instab ħati jmisshom jitqiesu mingħajr siwi u jitħassru. L-intimati jgħidu li, fl-agħar ipoteżi u minħabba li r-rikorrent ma kien qanqal xejn minn dan waqt li kienu mexjin il-proċeduri kontrih quddiem il-Qrati ta' kompetenza kriminali, ikun biżżejjed li l-Qorti tagħmel dikjarazzjoni ta' sejbien ta' ksur tal-jeddijiet jew liema minnhom bħala rimedju effettiv għal tali ksur;

Illi l-Qorti ma jidhrilhiex li għandha toqgħod fuq l-ebda sottomissjoni mressqa mill-partijiet. Huwa fatt li ħadd ma jista' jmerih jew ireġġgħu lura li l-każ tar-rikorrent kien ingħalaq b'sentenza li saret ġudikat. Daqstant ieħor, il-Qorti f'din is-sentenza sabet li kien seħħ ksur ta' xi wħud mill-jeddijiet li minnhom jilminta r-rikorrent. Imma, fil-fehma meqjusa tagħha, ma ssibx li r-rimedju tat-tħassir tas-sentenzi mogħtija huwa rimedju xieraq jew mistħoqq. Dan jingħad għaliex mil-ksur ta' jeddijiet li sabet din il-Qorti fil-każ tallum ma jwassalx għat-tħassir tal-proċess li kien sar u lanqas kien determinanti għalih[85]. Min-naħa l-oħra, is-sejbien tal-ksur tal-jeddijiet tar-rikorrent f'dan il-każ imorru lil hinn minn rimedju ta' sempliċi dikjarazzjoni ta' ksur ta' jedd fundamentali. Fid-dawl tal-kunsiderazzjonijiet li saru aktar qabel, il-Qorti ssib li jixraq li r-rikorrent jingħata rimedju b'kumpens biex jagħmel tajjeb għall-ksur tal-jedd imġarrab u mhux bħala kumpens materjali tal-ħsara mġarrba;

Illi wara li qieset iċ-ċirkostanzi kollha, tqis li għandha tillikwida kumpens fl-ammont ta' tlitt elef euro (€ 3,000) f'dan ir-rigward;

Għal dawn ir-raġunijiet, il-Qorti qiegħda taqta' u tiddeċiedi l-kawża billi:

Tilqa' limitatament l-ewwel talba attriċi billi ssib li r-rikorrent ġarrab ksur tal-jeddijiet tiegħu taħt l-artikolu 36 tal-Kostituzzjoni u l-artikolu 3 tal-Konvenzjoni bl-għoti ta' trattament degradanti matul iż-żmien li nżamm arrestat fil-"*lock-up*" tal-Pulizija u li għal dan jaħti l-intimat Kummissarju tal-Pulizija; imma ma tilqax l-istess talba safejn magħmula fil-konfront tal-intimat Avukat Ġenerali;

Tiċħad it-tieni talba attriċi billi mhix mistħoqqa fil-fatt u fid-dritt;

---

[85] Kost. **27.11.2017** fil-kawża fl-ismijiet ***John Udagha Omeh vs Attorney General et***

Tilqa' limitatament it-tielet u l-ħames talbiet attriċi billi ssib li r-rikorrent ġarrab ksur tal-jedd tiegħu taħt l-artikolu 6(3)(ċ) tal-Konvenzjoni, imma mhux ukoll taħt l-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni, meta ta stqarrija lill-Pulizija bla ma kellu l-fakulta` li jkellem avukat tal-għażla tiegħu qabel ma rrilaxxaha;

Tiċħad ir-raba' talba attriċi billi mhix mistħoqqa fil-fatt u fid-dritt;

Tiċħad is-sitt, is-seba', it-tmien, id-disa', l-għaxar u l-ħdax-il talbiet atriċi billi ma jirriħultawx mistħoqqa fil-fatt u fid-dritt;

Tilqa' t-tnax-il talba attriċi u tikkundanna lill-intimati jħallsu lir-rikorrent is-somma ta' tlitt elef euro (€ 3,000) bħala kumpens għall-ksur tal-jeddijiet imsemmija fil-parti dispożittiva ta' din is-sentenza, fuq liema somma jibda għaddej imgħax legali millum sal-jum tal-ħlas effettiv; u

Tordna li, fiċ-ċirkostanzi u bi tħaddim tar-regola miġjuba fl-artikolu 223(3) tal-Kapitolu 12 tal-Liġijiet ta' Malta, kull parti **tħallas l-ispejjeż tagħha** fil-kawża.

Moqrija

Onor. Joseph R. Micallef LL.D.,
Imħallef

5 ta' Lulju, 2018

Graziella Attard
Deputat Registratur

5 ta' Lulju, 2018